

**ПАТРИАРХЪТ НА КОМПАРАТИВИСТИКАТА,
ЕРУДИТЪТ – РИЦАР НА ЕСТЕТИКАТА:
„ЛЮБОВ ОТВЪД СМЪРТТА”
(ПЕТЪР ВЕЛЧЕВ)**

Александра Куманова

I. ОСМОЗА НА РАЦИОНАЛНОТО И ИДЕАЛНОТО: INTENTIO

„Личността е ценност, стояща по-високо от държавата, нацията, човешкия род, природата, и тя, по същество, не влиза в този ред. Единството и ценността на личността не съществуват без духовното начало. Духът конституира личността, носи просветление и преобразование на биологичния индивидуум, прави личността независима от природния порядък.” –

Николай Бердяев

Известният ерудит – поет, литературен критик, литературовед, публицист и преводач-полиглот на немска, френска, испанска, руска, латиноамериканска поезия, библиограф, издател Петър Велчев (22.04.1944, с. Искрец, Софийско, Царство България – 19.01.2026, София, Република България) (*Ил. 1*) борави с *естетиката* във всичките ѝ форми като с *ипага* (любим негов образ като знак за *рицарственото му служене на истината чрез Словото*, на което се посвещава), надхвърлил и най-максималистичните представи за многоликост на сферите на изява на художника, учения и гражданина в калейдоскоп на отобразения на света, дарявайки в „дългото време” (израз: Михаил Бахтин) – от 1960-те г. на XX в. до първата четвърт на XXI в. – нас и компаративистиката с безаналоговото си творческо присъствие, а поетичното преводаческо изкуство – с образци от най-висока класа.

Трудовете му кореспондират повече на световната културна вечност, отколкото на локалния пасторал:

- монографичните изследвания в универсалната хуманитаристика, посветените на *философските аспекти на естетиката*: „Диалектиката пред нови проблеми” (1972), „Диалектика и научно познание” (1978), „Гео Милев. Нови изследвания и материали” (съвм. с Ефрем Карамфилов и Леда Милева) (1989);

- *художествения антологизъм в лоното на световното литературно море*, снабден от самия П. В. и с *когнитивни академични коментари*, и с *изкуството на майсторски преводи на български език на непреводимите поетични шедьоври на човечеството*: „Сто шедьоври на сонета” (1978), „Дон Кихот в българската поезия” (1988), „Перуански поети” (1997), „Руски поети” (2009);

- *поетичните авторски стихосбирки*, в които П. В. като че ли живее не само в *социалното време* (на което става един от най-точните публицистични и поетични диагнозици в полемистична форма), но *неизменно пребивава основно във вселенските простори на литературната вечност*, в които решава *дилемата: стихотворение, което има 14 стиха, е сонет – всеки сонет следва да е стихотворение*, защото „Там, където няма форми, няма и идеи” (Г. Флорбер): „Ангелът на здрача. Сонети” (1982), „Оскъдно слънце” (1989), „Местожителство” (1991), „Самотен плувец. Петстишия” (1992), „Заклучено време” (1993), „Лирика (1964-1994)” (1995), „Острие и други стихотворения” (1998), „Битие от пясък. Избрани сонети” (2002), „Събота следобед” (2002), „Виното не е виновно. Сатири, епиграми, пародии” (2003), „Слънца в студени зими. Избрани стихове” (2004), „99 стихотворения” (2006), „Рискът да си жив. Избрани стихове” (2011), „И смехът е утеха. Сатирични стихове” (2014), „Страст и старост на поезията. Избрани сонети” (2016), „Глухарчета срещу вятъра” (2020), „Сонети. Избрани творби” (2024)...

Една изявна, но плътна *когнитивна – естетическа: литературна, литературоведска, лингвистична и библиографска – нишка* е вътъкана в културата на рисунъка на всеки щрих от това грандиозно авторско творчество – аналитично, синтетично, образно, от което нищо не следва да бъде преразгледано като социална отживелица на отминалия век или като бягство от унифициращата матрична действителност на настоящото столетие. Защото неговите прояви са израз на най-висшето естествено морално предназначение на твореца – *да изразява свойственото му мировъзприятие*. За П. Велчев това мировъзприятие не е ограничено от локалното, местното, а последователно и постоянно е екстраполирано в световното, вселенското, разбирано херменевтично като културно, ментално, семиотично.

И тази парадигма съвсем не е абстрактна за българското време и пространство, а винаги е изключително конкретизирана и осезаема в *езиковите семантични регистри на българското изящо слово от особено висока величина*:

- вниманието му е насочено към „*поети от изповедно-философски тип*”, обозначаващо от едно знаменателно движение в литературно-художествения процес на България, ориентирано към универсалния художествено-естетически процес на човечеството, чието начало в българската преводна лирика е отбелязано с появата през 1911 г. на антологията на Пенчо Славейков „Немски поети” (2. изд. 1917 г.; подзагл.: Отбор, песни и характеристики за поетите);

- създава *студии по естетика и стихознание*, както и *студии, посветени на поетиката на Пејо Яворов, Димчо Дебелянов, Асен Разцветников, Гео Милев, Никола Вапцаров...*;

- твори със съзнанието на *следовник на традициите на Българската преводаческа школа*, създадена от *Димитър Статков, Владимир Свинтила, Стоян Бакърджиев...*

Превъплътени от П. Велчев на български език са неподражаемите върхове на световното литературно мироздание: Райнер Мария Рилке (нем.: Rainer Maria Rilke), Шарл Бодлер (фр.: Charles Pierre Baudelaire), Пол Верлен (фр.: Paul-Marie Verlaine), Франсиско де Кеведо (исп.: Francisco de Quevedo), Антонио Мачадо (исп.: Antonio Machado y Ruiz), Сезар Вайехо (исп.: César Abraham Vallejo Mendoza), Федерико Гарсиа Лорка (исп.: Federico García Lorca), Николас Гийен (исп.: Nicolás Guillén), Александър Пушкин, Михаил Лермонтов, Фьодор Тютчев, Александър Блок... (*вж: и по-долу*); Достигнатата от П. Велчев знакова картина на преживявани гълбинни процеси в менталността на авторската му антология „Руски поети” (2009) осъществява *проникновение в художествено-естетическите диалози между руското и българското изящо слово* (интелектуални процеси, свързани с намиране на съотношения, съответствия, съизмеримост...): тук подборът, преводът, коментарът и въстъпителната студия на П. В. осмислят емблематични лирични творби от Михаил Ломоносов, Александър Пушкин, Фьодор Тютчев, Алексей Хомяков, Михаил Лермонтов, Иван Тургенев, Николай Некрасов, Николай Мински, Пьотр Бутурлин, Дмитрий Мережковски, Максим Горки, Мира Лоховицка, Иван Бунин, Валерий Брюсов, Максимилиан Волошин, Александър Блок, Игор Северянин, Анна Ахматова, Борис Пастернак, Сергей Есенин...

В предговора на антологията „Руски поети” е направена и оценка на руската поезия като „*неповторим исторически феномен*” – позиция, съзвучна с изказаните идеи от такива мислители – космисти като Николай Ръорих, Борис Вишеславцев, Николай Бердяев...; тук е представена и *ретроспекция на преводите на руските поети в новобългарската литература*: Петко Р. Славейков (Александър Пушкин, Иван Крилов, Константин Батюшков, Дмитрий Минаев, Алексей Колцов, Михаил Лермонтов, Николай Некрасов); разкрит е лабиринтът на българската лирическа Росика: даскал Ботьо Петков, Райко Жинзифов, Христо Ботев, Иван Вазов, Константин Величков, проф. Иван Шишманов, Найдено Геров, Добри Чинтулов, Стилиан Чилингиров, Димитър Подвързачов, Георги Бакалов, Гео Милев, Кирил Христов, Младен Исаев, Павел Матев, Димитър Методиев, Христо Радевски, Людмил Стоянов, Никола Фурнаджиев, Григор Ленков...

... В архива на е-списанието „Литертурен свят” П. Велчев ни оставя своята последна виртуална антология от поетическите си преводи (2014-2025):

Педро Салинас – СЪНЯТ – ЕДНА ТЪЙ ДЪЛГА РАЗЛЪКА С ТЕБ.../ бр. 63 юни 2014

Антонио Мачадо – ОЧИТЕ/ бр. 63 юни 2014

Луис Сернуда – ОБИЧАМ ТЕ/ бр. 64 юли 2014

Федерико Гарсиа Лорка – СЕРЕНАДА/ бр. 64 юли 2014

Феликс Арвер – ТАЙНА ЛЮБОВ/ бр. 64 юли 2014

Райнер Мария Рилке – ЛЮБОВНА ПЕСЕН/ бр. 64 юли 2014

Хуан Гонсало Росе – ЛИТАНИЯ НА САМОТНИЯ/ бр. 64 юли 2014

Михаил Лермонтов – МОНОЛОГ/ бр. 67 ноември 2014

Габриела Мистрал – БАЛАДА/ бр. 72 апр. 2015

Бернд Вайнкауф – ОБИЧАМ ТЕ БЕЗ КОЛЕБАНИЕ.../ бр. 72 апр. 2015

Хуана де Ибарбуру – БОГАТСТВО/ бр. 73 май 2015

Алфонсина Сторни – АЗ СЪМ ПЛЕНИТЕЛНА, КОГАТО ОБОЖАВАМ.../ бр. 74 юни 2015

Ласло Наги – КОЙ ЩЕ ПРЕНЕСЕ ОТТАТЪК ЛЮБОВТА/ бр. 75 юли 2015

Валерий Брюсов – КЛЕОПАТРА/ бр. 75 юли 2015

Янус Панониус – СТИХОВЕ/ бр. 76 септ. 2015

Гарсиласо де ла Вега – ПРОЛИВАМ СЪЛЗИ НЕ ЕДНА ГОДИНА.../ бр. 77 окт. 2015

Луиш ди Камоинш – СОНЕТИ/ бр. 77 окт. 2015

Франсиско де Кеведо – ЛЮБОВ ОТВЪД СМЪРТТА/ бр. 77 окт. 2015

Йозеф фон Айхендорф – ЗАМЪК И КРЪСТ/ бр. 78 ноември 2015

Хосе Сантос Чокано – ЮЖНИЯТ КРЪСТ/ бр. 81 февр. 2016

Игор Северянин – ХРИСТО БОТЕВ/ бр. 82 март 2016

Афанасий Фет – КЪМ ПАМЕТНИКА НА ПУШКИН/ бр. 82 март 2016

Август Вилхелм Шлегел – СОНЕТЪТ/ бр. 83 апр. 2016

Габриела Мистрал – „МИСЛИТЕЛЯТ” НА РОДЕН/ бр. 84 май 2016
 Дмитрий Мережковски – ДОН КИХОТ/ бр. 85 юни 2016
 Сесар Родригес – КОТЕШКА ДУША/ бр. 92 февр. 2017
 Ендре Ади – В ЕДНА ПРЕГРЪДКА ДА ПОТЪНА.../ бр. 92 февр. 2017
 Фьодор Тютчев – ПРОБЛЯСЪК/ бр. 93 март 2017
 Жорж Роденбах – ИЗ „НЕВИННА МЛАДОСТ”/ бр. 93 март 2017
 Николас Гийен – ПОТ И КАМШИК/ бр. 100 ноември 2017
 Райнер Мария Рилке – СОНЕТИ/ бр. 101 дек. 2017
 Дмитро Павличко – NAVIGARE NECESSE EST/ бр. 105 апр. 2018
 Пьотр Бутурлин – СТИХОВЕ/ бр. 108 юли 2018
 Алексей Хомяков – НОЩ/ бр. 111 ноември 2018
 Валерий Брюсов – ПРЕДЧУВСТВИЕ/ бр. 111 ноември 2018
 Мира Лохвицаца – ДЕНЯТ ГОРЕЩ НЕ Е ЗАГУБИЛ МОЩ.../ бр. 114 февр. 2019
 Михаил Лермонтов – КИНЖАЛ/ бр. 115 март 2019
 Иван Бунин – В КЪСЕН ЧАС В ПОЛЕТО.../ бр. 116 апр. 2019
 Иван Тургенев – КРИКЕТ В УИНДЗОР/ бр. 116 апр. 2019
 Сесар Вайехо – ДЪЖД ВАЛИ НАД ЛИМА.../ бр. 117 май 2019
 Николас Гилен – СОНЕТЕН ДИПТИХ/ бр. 118 юни 2019
 Хуана де Ибарбуру – ПЛАМЪЧЕ/ бр. 118 юни 2019
 Йоханес Бехер – СОНЕТЕН ТРИПТИХ/ бр. 120 септ. 2019
 Пол Валери – ЕЛЕНА, ТЪЖНАТА ЦАРИЦА/ бр. 121 окт. 2019
 Антонио Мачадо – ДИАЛОГ НА СЪНИЩА/ бр. 123 дек. 2019
 Атила Йожеф – БЕЗ ДА ПОХЛОПАШ/ бр. 125 февр. 2020
 Шандьор Петьофи – ЖИВОТ И СМЪРТ/ бр. 125 февр. 2020
 Йохан Волфганг Гьоте – НОЩНА ПЕСЕН НА СТРАННИКА/ бр. 126 март 2020
 Миклош Радноти – ОДА/ бр. 149 юни 2022
 Кармен Конде – КОГАТО ВЪРХУ УСТНИТЕ НИ.../ бр. 181 окт. 2025

II. В РЕФЛЕКСИЯТА НА СВОИТЕ СОНЕТИ И ПРЕВОДИ

*„И воин, и мъдрец със странен чар,
 от всички странни рицари най-милia,
 защото носи той не кралска лилия,
 а на мечтите тежкия товар.”*

Петър Велчев

В „Страст и старост на поезията. Избрани сонети” (ССП) (2016) (обръщам се за размисъл към тази книга, защото тя антологично рекапитулира поетическото творчество на П. Велчев непосредствено преди направените негови публикации в цитираното е-списание „Литертурен свят”).

Тук П. Велчев ни подава ключ с приведените към изданието Приложения, в които авторът посочва *хоризонта на естетическата си битност в българското време и пространство*:

- В огледалото на критиката: Съвременност в класическа форма / Владимир Свинтила (1992);
- И думите, които ни убиват / Светозар Цонев (1994);
- Рицарят на сонета / Любомир Левчев (2002).

И всички представени сонети в „Страст и старост на поезията. Избрани сонети” със завиден *академизъм* са поднесени в хронотопа от 1968 г. до наши дни, изразявайки погледа на автора върху създадените от самия него сонети в продължение на седем десетилетия – практически през целия му творчески път като строго са отминати най-ранните детски и юношески опити.

Само този факт е уникален – *да представиш ретроспекция на поетическото си творчество*. Обаче ретроспекцията не е статична, а се явява *нова модулация на сонетното творчество на автора*: „Тя представлява един доста *строг подбор* (Подчерт. – мое. А. К.) от всичките ми сонетни послания, печатани успоредно с другите ми стихотворения, в продължение на няколко десетилетия” – пише П. В. (ССП, с. 10).

Едновременно с това той уточнява: „Редица текстове сметнах за необходимо да *прецизирам* и *редактирам* (Подчерт. – мое. А. К.)” (ССП, с. 10).

Така П. Велчев представя истински флорилегиум на собствените си сонети в усъвършенстван вид в *отново млада книга*, защото поезията в нея не е замряла в отминалите във времето пориви на духа,

а е **млада** по удивителното си *intentio* да представя пред себе си и пред света сонетните следи на един постоянно стремящ се към съвършенството творец, вгълбен неизменно в осъзнаването на същността на нещата.

Има ли граници това съвършенство?..

Отговорът прозира от представените ни сонети: не, то е *самото жизнено дихание на твореца*, който именно чрез отстояването на вечно търсещето си кредо – естетическото си мировъзприятие: „Всичко това, което душата ми е посочила.” (А. Шопенхауер).

И поетът е вечно млад, защото не престава да вае и вае сонетния рисунък дори тогава, когато се касае за собствените му поетични изповеди от едно по-далечно или по-близко минало – културно настояще – семантична вечност, разгадавани като творчеството, като начин на живот, противостоящ на привычното битовистично възприятие на света („Ние пием от чашата на битието / Със затворени очи.” – М. Ю. Лермонтов).

Цялата постановка на въвеждащите в изданието думи на П. Велчев е най-точното, лаконично и изящно есе, написано на български език за сонета.

Отличен и безаналогов виртуозен познавач на тази вековна лирическа форма, П. Велчев я определя като *орфична* и *игрова* (ССП, с. 7) – характеристика за сонета, която звучи за първи път в литературното пространство, родена като със замах на шпага, за което има рицарско право – и то е във вещото познаване на интерпретацията на кореновата ѝ система: елементите и цялото ѝ (Ф. Шилер – А. Лосев – В. Брюсов – Й. Бехер – М. Епщайн).

П. Велчев е властелин и на сонетната тайна – „Често пъти сонетът е плод на една рядка поетическа дарба, каквато е *импровизацията* (Подчерт. – мое. А. К.)” (ССП, с. 7)...

С последното разкритие сонетът е във висша степен *рационално осмислена поетическа интерпретация*, която поражда поразителната огледалност:

„*Възторгът, изпитван от автора на сонета, е сравним с възторга на неговия читател.*” (ССП, с. 7).

Съмишленик тук П. Велчев намира в руския поет, прозаик, драматург, преводач, литературовед, литературен критик и историк Валерий Брюсов:

*Бих искал с думи ярки, поривисти
да възплътя и своите мечти –
и те да грейнат с истински черти.*

*А мой другар, щом този том разлисти,
и от сонета да се възхити,
и от съня на буквите лъчисти!*
(прев. П. В., ССП, с. 7).

Морално-естетически е поривът на П. Велчев да създаде своята млада и пронизана с много вещина и вкус книга от избрани сонети – разгадка на мирозданието:

„*сонетът би могъл да служи като ефикасно противоядие срещу явната криза на поезията днес*” (ССП, с. 8)...

И всичко това се поднася в разбиващо формата – светая светих на естетите! – на нещата – и то особено остро в нашето време, отчитано още от руския философ и публицист Николай Бердяев като носещо фатални последствия за цивилизацията:

„*Светът преминава в течно състояние, той губи своите форми <...>.*” (Бердяев, Н. А. О назначении человека: [Сб. избр. произв.] / Вступ. ст. П. П. Гайденов; Примеч. Р. К. Медведева. Москва, 1993, с. 330)...

Впрочем, именно „за тази криза и именно за сонета като *благодворен фактор за нейното преодоляване*” (ССП, с. 8) пише видният германски сонетист и теоретик на поезията Йоханес Бехер, за което ни напомня П. В.:

*... когато всичко друго е упадък
и само формата е часови
на стихове, които в немощ кретат,*

*отново като символ на порядък
и строга красота, ще се яви –
да ни спаси от хаоса – сонетът!*
(прев. П. В., ССП, с. 8).

Истински часови на поезията, разбиран в духа на естетиката на В. Брюсов и Й. Бехер, и часови на формата на нещата въобще, трактувано в съответствие с възгледите на Н. Бердяев, П. Велчев – като на стража пред всичко неестетично – ни поднася и иронията към себе си, чрез която се дистанцира от каквото и да е разголване в сферата на поетическия феномен на своето творчество (макар че е пределно аналитичен в предисловието).

Дори в заглавието на изданието е поставена – може би самоиронично – думата („страст“), макар че навсякъде от сонетите му ни гледа една напълнена със себевглеждане или неосъзната до пределна рационализация **любов**, която е трагична в основата си, защото се осмисля от автора като родствена на смъртта...

Ето свидетелствата, взети от поантите на сонетите:

*Целувките на слънцето пламтят с последна сила.
Най-щедрата трапеза есента пред нас постила,
поднасяйки прозрения... Да можеше сега*

*да вкусим пак и обич, и надежда, и тъга!
И както, капейки, най-чудно пъстри са листата,
дори смъртта ни да е част от красотата.*
(„Сонети за есента. I. Библейска тишина. Ухае гроздоберът късен“, ССП, с. 20);

*Очи притворил, виждам върволица
монаси... Факли... Аутодафè.
А в здрача – страшна фигура на крал.*

*И слънцето е златна огърлица
върху тъмнеещото кадифе
на залеза, трагично засиял.*
(„Сонети за есента. II. Над мен прелитат облаци – пълчища“, ССП, с. 22);

*Те всички се наситиха, напиха и заспаха
с надеждата и радостта, под топлата си стряха.
А под това оскъдно слънце аз стоя загледан –*

*как профилът ми става все по-чист и все по-бледен,
как моят стих ме хапе със езика на змията
и как изтичат чувствата ми, като кръв, в земята.*
(„Сонети за есента. IV. Оскъдно слънце, есенно...“, ССП, с. 23);

*Събират прах из къщи снимките... Увяхва
и споменът... А остаряват синовете,
за да сънуват, че отново са деца.*

*Лицата им бледнеят като пергамент,
върз чийто бръчки бързащото време връзва
познати писмена – все тъй недоразчетени...*
(„Дух и материя“, ССП, с. 34);

*О, сън! Дано във твоята утроба
по-леко свикна с мисълта за гроба!*
(„Луна, последна четвърт“, ССП, с. 42);

*Дописвам недописани листа,
ала по-гъсто днес ми е мастилото,
все повече напомнящо кръвта,*

*която още в жилиите снове.
...Денят полека преваля зад билото,
а залезът предсказва ветрове.
(„Бели страници”, ССП, с. 62)...*

И в подчертано екстравертните сонети, възникващи на фона на една интровертна поезия, се проследява същият феномен, но преосмислен като споделеност с / в мирозданието:

*Светът проля и твойта кръв
поете мой, смел подпоручик
(и Лермонтов е бил такъв),*

*но съм щастлив, че те открих,
щастлив съм, че от теб научих
скръбта как се превръща в стих.
(„Препрочитайки Дебелянов”, ССП, с. 56)...*

... Някои образи от приведените сонети на П. Велчев заслужават специално внимание с това, че са доведени до афоризми:

*И дните ми като трохи се ронят –
далече от смеха и от плача.
(„След любовта”, ССП, с. 24);*

*Обичам да съм сам и да мълча...
(„След любовта”, ССП, с. 24);*

*Ти идеш от дълбоко, от всемира,
ти носиш лира с формата на цвете.
На струните ѝ свирят ветровете
и битието в песен се побира.
(„Завръщането на Орфей”, ССП, с. 25);*

*И воин, и мъдрец със странен чар,
от всички странни рицари най-милia,
защото носи той не кралска лилия,
а на мечтите тежкия товар.
(„Дон Кихот”, ССП, с. 29);*

*Потрепват само двете гълъбици
с очи коралови, без страх и срам.
Аз знам, че като прелетните птици,
те днес ще бъдат тук, а утре там.
(„Жена”, ССП, с. 31);*

*Голготата на Левски ли? – наследство,
с което аз, беднякът, съм богат.
(„Родина”, ССП, с. 33)...*

Съвремието ни е оценено поетически в лириката на П. Велчев по един безапелационен – ценностен, но и афористичен – начин, който представя не само лирическия му герой, но и неополитизираната част от интелигенцията ни като нейна поетическа емблема – монада („*битието в песен се побира*”):

Не съм нито червен, нито пък син,

*изобищо не понасям да съм цветен.
На мъртвите родители съм син
и на народа мой хилядолетен –
един е той, аз също съм един.* („Кошмарна епоха”, ССП, с. 45)
(Подчерт. – мое. А. К.)...

В сонета, дал название на цялата книга, „Страст и старост на поезията” (ССП, с. 54), П. Велчев есхатологично поглежда дори на собствената си поезия – състояние, към което го отвежда до дистанцирането му от **любовта – раждане: любовта – живот** и вглеждането му в **любовта – смърт**:

*Не са ли стихосбирките хербарии,
където с пръсти сръчни са събрани
листенца дръзки и цветчета храбри,
в които е лудувала кръвта ни?*

В тази последователност от мисли и чувства П. Велчев достига до съмнение във върховенството на човешката съвест, защото над нея е само Бог, Който рационално е включен в обсега на поезията му:

*А всяка безпокойност и безсънност
(ако, да кажем, някой съгреши)
ще назова съвсем накратко: Съвест!*

*Ще слушам как беззвучно тя крещи
и вечно ни обрича на подсъдност...
И кой могъл би да ни защити?
(„Назоваване на нещата”, ССП, с. 55)...*

Сонетът „Сонет от тринадесет стиха” (ССП, с. 59) извежда поезията на П. Велчев до обобщението на битието в духа на рубаите на персийския поет, енциклопедист, математик, философ, лекар и астроном Омар Хаям:

*Колко неща да видя не успях!
С отворени очи
ще си отида...*

... В книгите на П. Велчев има нещо патриаршеско.

В тях поетът – литературовед и критик отправя своето зряло поетическо завещание и към бъдещите поети, и към човечеството, но и към литературоведите, които възможно ще разгадават тайните на сонета, и към критиците...

От тези загрижени **изповеди на духа и съвестта** струи вечната любов и вечната младост на поета, защото духът в него – както подобава на този феномен! – е вечно млад. Сонетите на П. Велчев бранят любовта с тъгата – най-красивото по законите на *естетиката* и най-градивното свойство на душата, което е тъждествено на *възвишеното* (В. Г. Белински)...

... Тези сонети са като избрани жестове на изкуството боравене с шпага, отразени в сенките, осветени от луната в нейното *новолуние, първа четвърт, пълнолуние* и „*последна четвърт*” („Луна, последна четвърт”, ССП, с. 42)...

... Описаните пунктирно и живо поетически фази в сонетното творчество на П. Велчев са особено прецизен хронотоп на любовта и младостта на поезията в тяхното ипостасно предопределение като катализа на живота на твореца и онтологичното безсмъртие на изкуството във величествената вечност на човешкото усилие да се съгражда едновременно с образи и мисли чрез чувства и ритмика, основани върху закона за „златното сечение”, сиреч върху учението за идеалната пропорция” (ССП, с. 5):

дори смъртта ни да е част от красотата.
(последен стих в третия, последен сонет на цикъла „Триптих” на П. В.)...

В координатната система на вечността: *живот – безсмъртие* П. Велчев се осъзнава *бедняк пред Голготата на Левски* („Родина”) – висота, от която той вижда света („*Всички люде що-годе със сваят* /

колко тъжни и колко самотни са!“)) и рицарствено отхвърля суетата и фалша като нежизнена проява за човека – гражданин с морално кредо, което го прави лично отговорен в най-висша степен за съдбата на мирозданието и своя народ:

*В лабиринт се превърна светът.
Накъдето се взреш – безизходица.
И на стража мъже не стоят,
а жените не са богородици.*

*Всички люде що-годе със свят
колко тъжни и колко самотни са!
Затова пък лудуват за власт
самозванци, крадци, неграмотници.*

*Докога ще се хилиш, живот,
търсеиш смисъл единствено в гъдела?
А за този уж древен народ
не се знае дори ще го бъде ли?*

*Как ли ще се оправим не знам.
А не съм и уверен ще можем ли?
Но се чувствам виновен, че сам
не съм бил и по-яростен... може би.*

III. ЧЕРТИ НА БИОГРАФИЯТА НА РОДА НА ПЕТЪР ВЕЛЧЕВ (КЪМ КОРЕНИТЕ НА СЪВРЕМЕННОТО УНИВЕРСАЛНО ХУМАНИТАРНО ЗНАНИЕ)

*„На мъртвите родители съм син
и на народа мой хилядолетен –
един е той, аз също съм един.“*

Петър Велчев

В справочните анали П. Велчев присъства лаконично (*цит. по: „Gloria biblosphaerae”, 2016 и e-пространството*), което тук привеждам:

- *без детайлизирано датиране* – като имам предвид как оскъдно поднасяше сам curriculum vitae – сведенията за себе си в случаите, когато това се изискваше специално, което рязко контрастира на скрупулосния му маниер относно подобна информация, създавана от самия него като неподражаем стил, касаещ неизменно максималистичното представяне на изучаваните и превежданите творци или дори – проучването на наследството на баща му – В. В. (*вж: по-долу*), преиздаван, коментиран, биографиран и библиографиран най-детайлно във времето от своя достоен син – приемник и последовател в рицарственото посвещение на изящната словесност, хомологизирайки образните, езиковите и рационалните ѝ регистри;

- *без титулуване на персоналията* – и не само защото това ѝ беше винаги напълно чуждо, и не само защото тя носи ореола на онази всеприемана и възпитаваща ни ерудиция, която е над всяка социална позиция на научното поприще, но и защото с осмозата на своето творчество – на поет-философ, литературен критик, литературовед, публицист, преводач-полиглот, библиограф, издател, гражданин – П. В. е олицетворение на универсалното хуманитарно знание-поведение в съвремието, което идва и от екзистенциалното минало на културата като същински духовен феномен, и е олицетворение на културното бъдеще на цивилизацията – единствено жизненото за нея, вселенски кореспондиращо на нравствено-етичните регистри на менталната вечност на твореца като мяра за неговата отговорност за бъдещето на света:

Петър Велчев (22.04.1944, с. Искрец, Софийско, Царство България – 19.01.2026, София, Република България).

Поет, литературен критик, литературовед, преводач на поезия от руски, испански, немски и френски – един от най-добрите български преводачи на поезия, пресътворил на български език творбите на множество испански, руски, немски, френски, латиноамерикански поети.

Завършва испанска и българска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (СУ) (1968). Доктор по филология (1979). Научен сътрудник и старши научен сътрудник по сравнително литературознание в Института за литература (ИИ) при Българската академия на науките (БАН) (1979-2009), където е Научен секретар по международната дейност, книгоиздаването и сътрудничеството със Съюза на преводачите в България (СПБ) (1982-1987) и ръководител на Секция „Сравнително литературознание“ (1991-1995). Колумнист на в. „АБВ“ (1992-1993). Член на Редакционния съвет на списание „Литературна мисъл“ (1993-2012). Първи зам.-гл. редактор на в. „Словото днес“ (2006-2008).

Участник с доклади в повече от 25 международни и национални научни сесии, конгреси и конференции (1972-2013).

Член-учредител на СПБ, на Дружеството на българистите и на Академичния кръг по сравнително литературознание; член на Съюза на българските писатели (СБП), на Българската секция на Международния ПЕН-център и на Международната асоциация по компаративистика, на Съюза на българските журналисти (СБЖ).

Започва да публикува стихове и критически статии още като студент.

По данни на националната библиография към 2026 г. – автор на ок. 1500 публикации: поезия, критика, литературознание, поетичен превод, публицистика.

Един от изявените поети на следвоенното поколение – майстор на стиха с уникален принос в областта на сонетната форма, издал 17 стихосбирки. Негови стихотворения са включени в повече от 70 антологии, публикувани у нас, а също и в анализите на арабски, испански, латиноамерикански, немски, руски, сръбски, финландски, френски антологии на българската поезия (1981-2026).

Като специалист във всички области на литературознанието, литературната полемика и публицистика обнародва студии, очерци, статии по литературна история и критика, поетика на българската поезия, методология и критика на поетическия превод, сравнително литературознание, стихознание...

Автор на основополагащи студии за Пейо Яворов, Димчо Дебелянов, Асен Разцветников, Гео Милев, Никола Вапцаров...

Негови публикации има в авторитетни списания в Германия, Испания, Полша, Русия...

Автор на мащабния академичен проект „Преводна рецепция на европейските литератури през XIX-XX век“, осъществен в 6 т. от колектив от специалисти от СПБ и ИИ при БАН (2000-2004).

Съставител на български на преводни антологии и сборници.

Съставител и редактор на събраните съчинения на българските поети класици: Асен Разцветников (4 т.), Гео Милев (5 т.), Никола Вапцаров (4 т.).

Основоположник на ново направление в националната компаративистика: Българо-испански литературни отношения XIX-XXI в. (с публ. по темата и в България, и в Испания, и в други страни на света), по което чете лекции в СУ (2011-2016). Доайен на литературоведската испанистика у нас.

За творчеството му са публикувани над 100 статии – персоналии в енциклопедични справочници: „Речник на българската литература: В 3 т.“ – Т. 3 (1982); „Кой кой е в България“ (1992); „Кой кой е в българската култура“ (1992); „Речник по нова българска литература. 1978-1992“ (1994); „Българска литература. Кратък справочник“ (2002) и в редица периодични и продължаващи издания.

Носител на национални и международни отличия и награди: Златна значка на СБП (1988); Награда за книга на годината на Съвета на съвета на книгоиздателите (1992); Награда на СБП и на посолствата на Латинска Америка в София за кн. „Десет перуански поети“ (1997); Награда за изкуство – за представяне на руската поезия у нас „Золотая муза“ (2003); Годишна литературна награда на СБП – на книгоиздателите за кн. „Битие от пясък“ (2003); Почетен възпоменателен знак на Испанския културен център (2005); Национална литературна награда за поезия „Димчо Дебелянов“ (2006); Награда на СБП за цялостно творчество (2008); Награда за цялостно творчество „Золотая муза“ (2010); Награда на СБП за кн. „Руски поети“ (2010); Национална награда за литературна критика „Нешо Бончев“ (2012); Годишната литературна награда на СБП за хумор и сатира за кн. „И смехът е утеха“ (2015); Литературна награда за поезия „Александър Вутимски“ (2019); „Златно перо“ на СБЖ, на Съюза на преводачите за цялостно творчество...

Носител на ордена „Св. Св. Кирил и Методий“.

... Но всеки от кръга на П. Велчев, към който имам съзнанието, че с моя съпруг Милен Куманов принадлежим – като негови почитатели, носи в сърцето си печата на личността на удивителния благороден ерудит – рицар на Словото, който продължава да дарява „ЛЮБОВ ОТВЪД СМЪРТТА“.

Тук фокусирам някои реални за бъдещите биографи и библиографи на П. Велчев – каквито има пръснати в изобилие из света на сещания с щедра ръка сред нас естетика творец...

От 1980 г. датира живият дар за мен – срещата ми в живота с П. Велчев, когато – като библиограф – редактор на националната библиография в Националната (тогава: Народната) библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ (НБКМ) – от баща му – проф. Велчо Велчев – бях поканена да създам историографското изследване „Чехов в България“ (1980-1984) за серията „Литературно наследство“ – печатния орган на Отделението за език и литература на Академията на науките на СССР – след 1959 г.: Институт за световна литература (рус.: Институт мировой литературы) – Москва, ръководена от акад. Илия Самойлович Зилберщейн.

Тази разработка следваше да осмисли и продължи проучването на безсмъртния създател на знаменития Български библиографски институт (1941-1963) проф. Тодор Боров (**Боров, Т. Чехов** и България. За 50-год. от смъртта на **А. П. Чехов** / Ред. П. Динев; С предг. от В. Катаев. София, 1955), чиято личност има огромно значение за холистичното развитие на цялата съвременна българска култура. Пространното проучване по Чехов обхваща почти стогодишен период на изследване на неговата рецепция в България (1889-1984) и се появи на белия свят – поради кончината на И. С., падането на Берлинската стена и разпадането на СССР – едва през 2005 г. (Куманова, А. **Чехов** в Болгарии: Пер. и лит. крит.: [Историогр.-крит. текстолог. биобиблиогр. изслед. публ. 1889-1984] [1984] / Лит. наследство – 100 (2). – В: *Чехов* и мировая литература / Инст. мир. лит. им. Горького: В 3 кн. Москва, 2005).

През четирите години на създаване на изследването за Чехов (1980-1984) сериозността на задачата изискваше много пъти да я разискваме с главата на Българската росика проф. В. Велчев – авторът на: *Славянският дух в Пространните жития на Кирил и Методий* (Славянски глас, 1937, N 6); *Константин-Кирил и Методий в старобългарската книжнина* (1939); *Паисий Хилендарски и Цезар Бароний. Към изворите на Паисиевата история* (1943; Фототип. изд. / публ. на П. Велчев. 2022); *Социална структура на България според беседата на презвитер Козма* (Ист. преглед, 1945, N 1); *Неизвестен последовател на Паисий Хилендарски* (Език и лит., 1956, N 2); *Творчеството на Григорий Цамблак в светлината на славянския предренесанс* (Език и лит., 1961, N 2); *Към идейно-творческата проблематика в „Сказание о писменех“ от Черноризец Храбър* (Изв. Инст. за лит., 1962, т. 11); *От Константин Философ до Паисий Хилендарски* (С., 1979); *Паисий Хилендарски – родоначалник на Българското възраждане* (1981); *Паисий Хилендарски. Епоха, личност, дело* (1981; 2. изд. / публ. на П. Велчев. 2019); *Свят на героика и красота*: Публ. на П. Велчев по неизд. ръкоп. на В. Велчев от 90-те г.] (1992). – Вж и: Куманова, А. Академично слово [за проф. В. Велчев] при откриване на премиерата „Eruditica“[: за дистанц. галапремиера на УниБИТ, 8.04.2021 г. <<https://www.unibit.bg/news/news-events/Remote-gala-premiere-of-UniBIT>> <<https://meet.google.com/gud-hyfp-vqr>> с куратор и модератор А. Куманова] (Библиотека, 2021, N 4: с цв. влож. ил.); **Велчев, П.** Бележит български литературовед [проф. В. Велчев] (Словото днес, N 25, 8 септ. 2022).

Велчо Велчев (16.06.1907, с. Враца, Царство България – 2.05.1991, София, Република България) Филолог, историк и историограф на литературата. Патриарх на Българската росика.

Роден в занаятчийско семейство. Негов дядо е Ангел Велчев – участник в Хвърковата чета на Бенковски, който след разгрома на Априлското въстание (1876) е заловен и обесен на Големия мост на Марица в Пловдив.

След завършване на средното си образование в своя роден град, В. Велчев следва славянска филология в Софийския университет, като същевременно печата и първите си по-сериозни статии и студии в списанията „Училищен преглед“, „Българска мисъл“, „Родина“. Издава и две монографии: за Св. Константин-Кирил Философ и за Св. о. Паисий Хилендарски (вж: по-горе). През 1943 г. ученият е избран за доцент в Университета в Скопие, а през 1945 г. става професор в Софийския университет.

Проф. В. Велчев е учредител на специалността „Руска филология“ в България и е първият ръководител на Катедрата на руска класическа литература в Софийския университет (1945-1965).

Той е член-учредител на Съюза на учените в България и е основател на филологическото списание „Език и литература“ (1945-), което продължава да излиза и до днес, „макар и като призрак на някогашната своя автентична тематика и проблематика“ (**Велчев, П.** [Проф. В. Велчев:] Послеслов. – В: Велчев, В. **Паисий Хилендарски**: Епоха, личност, дело[: Ист.-лит. изследв.]. 2. изд. 2019, с. 337).

През учебната 1946-1947 г. В. Велчев е гост-професор в Московския университет, където чете лекции по стара и възрожденска българска литература. Запознава се с Дмитрий Сергеевич Лихачов (тогава: доцент по староруска литература в Ленинградския университет). Приятелството, научното сътрудничество и обилната кореспонденция между двамата учени продължава почти половин век.

В качеството си на доайен на българската русистика именно проф. В. Велчев предлага на Д. С. Лихачов да бъде поканен да работи в българските книгохранилища – начало на трайните връзки на бъдещия акад. Лихачов с България и с българската литература, на която руският филолог и културолог отрежда водещо място в развитието на общославянската православна култура.

Проф. В. Велчев е един от основателите на Инстута за литература при БАН (1948-) и ръководител на секцията му „Руско-български литературни връзки“ (1948-1965).

Член е на Националния славистичен комитет и участник във всички конгреси по славистика. Бил е декан на Факултета по славянски филологии и зам.-ректор на Софийския университет.

„Заради отказа си да задоволи карьеристичните ламтежи на хора с по-солидни политически връзки“ (Велчев, П. Цит. съч., с. 338), проф. В. Велчев е принуден през 1965 г. да се пенсионира преждевременно. Ученият продължава активната си научна и книжовна дейност до последния миг на живота си.

По-подробно: Велчев, В. – вж: в: 1) Куманова, А. Введение в гуманитарную библиографию: Библиографоведч. исслед.: [в 2 ч.] Ч. 2, Библиографоведческая картина гуманитарной библиографии: Курс лекций по общ. библиографоведению. – София, 2005, с. 247-248; Куманова, А. Введение в гуманитарную библиографию [Е-ресурс]: Библиографоведч. исслед.: Курс лекций по общ. библиографовед.: [в 2 ч.] Ч. 1-2. Нов. изд. София, 2007, с. 588-589; 2) Куманов, М. Православието в България: Кратка ист. енциклопед. София, 2023, с. 175; Куманов, М. Православието в България: Кратка ист. енциклопед. Ново изд. София, 2024, с. 175.

...Без аналог остава организационната му роля в българската русистика – плод на която е и моето ученичество под крилото на Учителя, защото проф. В. Велчев имаше таланта да очарова, омагьосва и води неопитите, на които възлагаше уникални по стойност и значение кардинални библиографски и историографски задачи, конгломериращи целия историко-литературен процес у нас в кондиция със световния в пълната му сложност.

Съвсем естествено под научното ръководство на проф. В. Велчев продължих „ЧЕХОВИАНА“-та на проф. Тодор Боров (1955) през 1980-1984 г., публикувана на руски език в Русия (вж: по-горе).

След многобройните ми пътувания из Европа, Русия и САЩ, през 1989 г. именно от проф. В. Велчев дойде идеята да беседвам лично с проф. Юрий Лотман в Тарту (Естония) по невралгичните проблеми на съдържанието и програмата на създаденото, списвано, редактирано и издавано от А. С. Пушкин списание „Съвременник“ (1836) на база на проучването ми, направено в студентските ми години в Санкт Петербург (1976-1980), за което бях победител на Всеруския научноизследователски конкурс за най-добро научно изследване на студент (1980), и след нови проучвания в руските и западните книгохранилища (1989-2003) публикувах по темата: на руски език:

- и студия в Русия (Куманова, А. Пушкинский журнал „Современник“, его историко-библиофильское и современное значение: [Ростки интердисциплинарности]. – В: Актуальные проблемы теории и истории библиофильства: Мат. IX Межд. библиофильск. науч. конф., посв. 300-лет. Петербурга (Санкт-Петербург, окт. 2003 г.) / РАН. Науч. сов. по ист. мир. культуры, Дом ученых – Санкт-Петербург, Рос. нац. библ., Орг. рос. библиофилов. Секц. кн. и гр.; состав. и отв. ред. В. А. Петрицкий. Санкт-Петербург, 2003, с. 7-10),

- и монография в България (Куманова, А. Пушкинский журнал „Современник“: к вопр. о А. С. Пушкине – журналисте и критике; Рец. Ц. Стайкова. Шумен, 2004).

Именно цитираната монография от 2004 г. раздавах на присъстващите на академичната ми лекция по покана на тогавашния Ректор на Университета по библиотекознание и информационни технологии – УниБИТ (тогава: СВУБИТ) (Куманова, А. Архитектоника на информационното пространство: Идеал. пл. (Онтолог. изследв. [Методолог. постановка на прочет. на 24.01.2005 г. откр. публ. лек. пред студенти и преподав. на УниБИТ в присъствието на специалисти от водещите научно-практ. центр. на информатизацията у нас „Методология на хуманитарното знание: Световни центр. и нац. школи“]. – В: Тр. на СВУБИТ, т. 4, 2005, с. 17-41)...

Ако трябва да резюмирам Урока от срещата ми в лоното на хуманитарното познание, станала по воля на милостивата съдба (израз: М. Ю. Лермонтов) с проф. В. Велчев, този Урок има три измерения и те са черти на Българската школа по универсална хуманитаристика:

- ЕТИЧНО: проникателно *доверие* от страна на изначално вещото космическо хармонично битие на Учителя като поведение към Ученика, въздаващо свобода на крилата на изследователския полет, поименно обърнат волно към участващите в многогласието на вселенското информационно пространство, породено от партиите на звучащите в него гласове на писателите, преводачите, литературоведите, критиците, библиографите, издателите, сред които се формира индуктивно и емпирично и твоята партия в когнитивен и принципно многомерен компаративистичен контекст;

- **ЕМОЦИОНАЛНО**: извеждане на *текстологичното компаративистично литературознание* чрез познаването на първоизточниците в качеството на *modus vivendi* на всеки филологически, литературоведски, критико-библиографски и историографски експериментален труд, разбран холистично, като естествено енциклопедично натоварен едновременно с всяка от изброените тук негови черти, които в различни стадии на изследването променят приоритетното си системологично значение за проучването, но и формират и вкуса, и активират съвестта на изследователя, като въвеждаща аксиологична платформа във феноменологията на универсална школа – и лингвистична (езиковедска), и изследователска (културологична), и човешка (антропологична);

- **РАЦИОНАЛНО**: структуриране на историографското компаративистично литературознание чрез разработването на първоосновите на триединството: стара, възрожденска и нова българска литература; руска класическа литература; българо-руски литературни отношения, с което концептуално формира магистралите на *универсалното хуманитарно познание като езиково, литературно и литературоведско семиологично цяло, историографски и енциклопедично обхващано от библиографското сито на времената*.

Заведена лично от проф. В. Велчев през 1980 г. до Уникалната персонална картотека на българския литературен печат (1853-1998) на отдел „Библиография” на Института за литература /ИИ/ при БАН, която се поддържаше системно тогава от библиографа Фред Майнхард (Куманова, А. *Алфред Фриц Майнхард* (4.06.1933, София – 18.05.2014, София): Иновен (Ибн Сина). – В: *Библиотека*, 2020, N 2, с. 29-35), и днес – както тогава – не спирам да съм благодарна на Урока от срещата ми с този учен, който над всичко се грижеше **ДА ПРЕПОДАДЕ, ПРЕПОДНЕСЕ...**

Урокът на проф. В. Велчев **ДА ПРЕПОДАВАМЕ** вложеното в нас е триумфиращ днес чрез плодовете на *е-библиотеките* на УниБИТ:

- „*PUSHKINIANA*” (Йовинска, Л. Модел за трансформация на алманах в периодично издание (Върху примера на създаденото от А. С. **Пушкин** списание „Съвременник”: Семант. и справочноинформ. пробл. на жанра): Дипл. работа / УниБИТ. Кат. „Библиотекознание и библиогр.”; науч. рък. А. Куманова. 2021) и

- „*CHEKHOVIANA*” (Делева, П. **Антон Чехов** в България (Прев. и лит. критика): Литературоведски и библиогр. историогр. дискурс (1880-2021): Дипл. работа / УниБИТ. Кат. „Библиотекознание и библиогр.”; науч. рък. А. Куманова. 2021).

Достигналата до мен и издигнала ме на крилете си Българска критико-библиографска научна школа в универсалната хуманитаристика – тази на:

- Българския библиографски институт, продължавана и развивана от УниБИТ (Никола Михов, Тодор Боров);

- Софийския университет „Св. Климент Охридски” (Велчо Велчев);

- Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий” (Никола Михов, Тодор Боров, Велчо Велчев);

- Централната библиотека на БАН (Велчо Велчев, Цветана Стайкова);

- Института за литература при БАН (Велчо Велчев, Петър Велчев)...

Продължавана и развивана е тази школа от УниБИТ по особен начин чрез *е-библиотеките* на Университета „*PUSHKINIANA*” и „*CHEKHOVIANA*”, получили своята премиера под председателството на проф. Ирена Петева и проф. Стоян Денчев в Руския център на Столична библиотека, преминала с експертизата на Петър Велчев – „Българската *Rossica* – вечната *Eruditica* (28.06.2020), преминала именно по *е-библиотеките* на УниБИТ „*PUSHKINIANA*” и „*CHEKHOVIANA*” (цит. дипл. работи на студентите Л. Й. и П. Д.) (*Ил.* 4-7).

Форумът беше посветен на светлата памет на проф. Велчо Велчев (16.06.1907, Враца – 2.05.1991, София).

Извеждането на множеството линии в универсалното хуманитарно знание, подобни на тези в библиографските „*PUSHKINIANA*” и „*CHEKHOVIANA*”, е пътят към съставянето на енциклопедичната справочно-информационна карта на това знание: „За да пресечем този суетен свят, трябва да знаем пътя”... – ни предупреждава древната словесност...

Днес обозначаваме този път – универсалното хуманитарно познание, – по който не са толкова важни каквито и да е количествени величини, колкото съхраняването на **КУЛТУРНАТА ПРИЕМСТВЕНОСТ НА ПРЕПОДАВАНЕТО НА НАУЧНАТА ТРАДИЦИЯ...**

IV. ФЕНОМЕНЪТ НА ЛИЧНОСТТА НА ПЕТЪР ВЕЛЧЕВ

Sum cogitatio

През 1980-1984 г. много от срещите ни с проф. В. Велчев преминаваха – не само в НБКМ и в Библиотеката на ИИ при БАН (вж: *по-горе*) – в гостоприемния му патриархален дом на ул. „Оборище“ – сред книгите на огромната лична библиотека на мастития учен в областта на славистичната и българската наука.

Там стопанката г-жа Елена – съпругата на В. Велчев – майката на П. Велчев – ни приемаше с моя съпруг М. Куманов и до късно вечер продължаваха разговорите ни за *кореновата система на литературното изкуство и знанието за него*...

Още тогава П. Велчев остави в съзнанието ми неизгладим печат, извисяващ го в надбитийното – в знаковото, мисловното на този интелигентен аристократичен свят, който го беше създал и който той носеше в света със себе си винаги: вгълбен, сериозен, събран, отговорен, възискателен, знаещ, с безупречен вкус, печален, ироничен, саркастичен, съсредоточен – патриарх и рицар на естетиката. Всичко в него излъчваше вещината на една от първите реплики, с която сам той ни удостои, прозвучала от менталните дълбини на човек – старейшина, въпреки цветущата си тогава възраст и въпреки харизмата на недосегаемост на висотата, на която се намираше по законите на естеството на своята натура: *Sum cogitatio* (лат.: Аз съм мисъл)...

Филологическата, общата и библиографската култура на този дом – на В. и П. Велчеви – се разтвори отново пред мен и М. Куманов през 2010 г., когато работихме над изд. „*Свети отец Паисий Хилендарски. История славянобългарская...: Информ. код на бълг. кн. и лит.*“ (2011; Ново 2. прераб. и доп. изд. 2022).

Тогава П. Велчев ни въведе сам – както правеше това някога баща му – за пореден път в библиотеката на своя дом, грижливо и старателно обогатявана от него постоянно, и от тази библиотека ни подари тома на превода на германския професор Норберт Рандов – първият превод на *Паисиевата история* на немски език (**Paisi von Chilendar. Slavobulgarische Geschichte / Aus dem Bulg. übers. N. Randow.** Leipzig, 1984), предоставен от преводача лично на проф. В. Велчев в няколко екземпляра за българските изследователи (*Ил.* 8)...

В този дом и в магическия център на библиотеката му тогава изчезваха социалните измерения на съвременния хронотоп във възприятието на времето.

Както през 1980-1984 г. светът на Чехов и рецепцията му в България, започнала с преводите на Пенчо Славейков, беше на преден план, така и през 2010 г. и Св. о. Паисий, и проф. Н. Рандов бяха по-близки от случващото се навън...

...С благодарност приех още през 2005 г. съгласието на П. Велчев – по моя молба – да наблюдава *философско-литературната платформа* на създаденото от мен първо и единствено в България Студентско научно общество (СНО) при УниБИТ (*тогава*: СВУБИТ, 2005-), чиито „Трудове на СНО при УниБИТ“ (*тогава*: „Трудове на СНО при СВУБИТ, 2008-) се радваха в годините на нещото му внимание, а на страниците им се намират и текстове, и снимки, документиращи участието на П. В. в работата на ежегодните Студентски научни конференции на Университета, провеждани ежегодно от 2005 г. през м. май (*Ил.* 2-3).

Студентите обичаха появата му сред нас. Вслушваха се в словата му, защото П. Велчев носеше аурата на тази неподражаема автентична интелигентност, която привлича – тя струеше от благородното му присъствие, от всяко негово слово, от вещината на знанията му, от непринудената му неподражаема елегантност, непомръкваща нито за миг с годините...

Улавях се постоянно, че в присъствието му – и в УниБИТ, и в НБКМ, и в БАН, и във от учрежденията, когато ни гостуваше в семейното ни жилище на бул. „Ал. Дондуков“, а после – и в „Младост“, – се оказвах по възмъжен начин *отново* в бащиния му дом сред магическата библиотека на този дом...

С експертизата на П. Велчев са цял арсенал от издания на библиографската, историографската и енциклопедичната серия „Факлоносци“ (2010-) на Академичното издателство „За буквите – О писменехъ“ на УниБИТ от:

- *литературоведско-енциклопедичния свод на литературното знание*: „Златна христоматия на България“: Кн. 1, *Оратория*“ / А. Куманова, Н. Василев (2013; Ново е-изд. 2018); Кн. 2, *Антология*“ / Н. Василев, А. Куманова (2014; Ново е-изд. 2015; Ново е-изд. 2018 – на с. 215 е публ. стихотворението на П. В. „Местожителство“); Кн. 3, *Историография*“ / Н. Василев, под науч. ред. на А. Куманова (2015; Ново е-изд. 2016; Ново е-изд. 2018); Кн. 4, *Хоровод*“ / Н. Василев, под науч. ред. на А. Куманова (2024); Кн. 1, *Антология*“ / Н. Василев, А. Куманова (2025) – на с. 215 е публ. стихотворението на П. В. „Местожителство“; Кн. 2, *Коментар*“ / Н. Василев, А. Куманова (2025) – на с. 306 е публ. коментарът на стихотворението на П. В. „Местожителство“; Кн. 3, *Тезаурус*“ / А. Куманова, Н. Василев (2025);

- универсалната библиографски базирана енциклопедика и *Festschrift*-трудове: „*Vade tecum*” [Систематиз. автобиобиблиогр.] / А. Куманова (2014); „*Gloria bibliospherae*” [В чест на А. Куманова] / Състав. Н. Василев (2016) (тук П. В. публ.: „*Три сонета на Франсиско де Кеведо*”: „*Всичко напомня за смъртта*”, „*Любов отвъд смъртта*”, „*На Рим, погребан в своите развалини*”); „*Licht, mehr Licht!*” [В чест на М. Куманов] / Състав. А. Куманова, Н. Василев (2022) (тук П. В. публ. отново, но с обогатен коментар и в нова редакция: „*Три сонета на Франсиско де Кеведо*”).

Тези издания са и е-библиотеки на СНО при УниБИТ от ново парадигмално поколение (вж: т. 21 на „*Тр. на СНО при УниБИТ*” – 2026 и е-библиотека „*DEFINITICA*” / А. Куманова, Н. Василев; под ред. на П. Велчев – 2026). Създадени са със съзнанието да продължат библиографската и историографската традиция в универсалната хуматитарна библиография на Никола Михов, Тодор Боров, Иван Дуйчев, Велчо Велчев, Куйо Куев, Боню Ангелов, Петър Динеков, Петър Велчев.

Тази традиция е представяна пред отечествената и международната научна общност като *Българска научна школа по библио (книга)-, инфо (информация)-, ноо (разум)- сфера* – планетарната инфраструктура, в която българската следа е не само част от културния ареал на земното кълбо, но е и негов *авангард* (което олицетворяваме в Университета чрез създаваните от нас *оратории, декодиращи българската духовност, книжовност и литература*, радващи се на ентузиазма на студентите и на вниманието на широката академична и гражданска общественост у нас, и на международната научна общност (П. В. определяше жанра на ораториите като „вълшебните приказки на България”) – вж: За безсмъртието на духовната красота: XIX Студентск. науч. конф. и изложба на УниБИТ с межд. уч. „Информация – естетика – красота” – „*Information – esthetics – beauty*” – Ден на Отвор. врати на УниБИТ (19.05.2023 г.) / Л. Йовинска и др. – В: *Науч. тр. на УниБИТ*. Т. 20, 2022 (2023 [2024]. Други авт.: А. Георгиев, И. Попов, А. Пандулис, М. Матова; тук на с. 280 – името на П. В. сред поздравяващите форумата учени от България и чужбина):

- делото на Св. равноапостол Константин-Кирил Философ (827-869) – създател на глаголицата и първостроител на българския книжовен език и славянската литература;

- Златният век на българската култура при цар Симеон I Велики (864-927);

- творчеството на Св. патриарх Евтимий Търновски (ок. 1325 – ок. 1403) – връх на световния

Предренесанс;

- първият граждански кодекс на българите „История славяноболгарская...” (1762) на Св. о. Паисий Хилендарски (1722-1773); Българският библиографски институт „Елин Пелин” (1941-1963). Експертизата на П. Велчев стана решаваща:

- и при защитата на особено новаторски с интердисциплинарния си холизъм и хронотоп дисертации в УниБИТ (**Василев**, Н. Информационен код на българското изящно слово: Компаративист., когнитолог. и библиогр. модел. [IX-XXI в.] 2010),

- и при публикации на преводи на знаменити поетични шедеври (**Шарл Лъкоонт дьо Лил** / De Lisle, Ch. M. R. L., 1818-1894), **Иван Бунин** (1870-1953). *Време, пространство, число* / Прев. от фр. и рус. Н. Василев; под ред. на А. Куманова. – В: *Тр. на СНО при УниБИТ*. Т. 7, 2012; *същото* – и в: „*Очите на Шари. Sub rosa*” – вж: по-долу)...

Рецензията на П. Велчев „*Като персийска миниатюра*” за дневника по научните експедиции в Иран, Турция (Северна Месопотамия), Италия, Русия, Финландия, Казахстан, България, изследващи *култа към Светлината* – „*Очите на Шари. Sub rosa*” / А. Куманова (2014; Ново 2. е-изд. 2015; Ново 3. доп. е-изд. 2016; Ново 4. изд. – 2024; публ. на Култ. представителство към Посолството на Ислямска Републ. Иран в Републ. България) е вдъхновяваща за съдбата на културното бъдеще на съвременната цивилизация...

...Безценни жестове на духа, вкуса и патриаршеското начало в личността на П. Велчев са даряваните ни от него книги (на много от които през 2000-те г. стана и издател) – цяла колекция на авторските му опуси, с които ни удостоверяваше постоянно, но и с изданията на „*Фауст*” на Волфганг фон Гьоте в превод на Любомир Илиев (1999)...

От магическата библиотека на своя дом П. Велчев дари на УниБИТ внушителна колекция от издания на художествена литература – българска, руска, западноевропейска...

Дарената ми от П. Велчев на 19.09.2008 г. с автограф книга „*Райнер Мария Рилке*” (Р) (1979) (*Ил. 9*) – библиографска рядкост, в негов превод, с негов предговор и с негови бележки (направени с молив по полетата), ми е особено скъпа със спомена за предшествашите този акт наши разговори при четенето на глас на знаменитото стихотворение „*Орфей, Евридика, Хермес*”...

Силно оживяващ в неговия превод е моментът, който си позволявах да изтъквам не веднаж пред самия негов преводач:

„*И тя вървеше с бога за ръка,
ПРЕПЪВАНА от дългия саван...*”

(прев. П. В., с. Р, 95) (Подчерт. – мое. А. К.)...

„А там далеч, на изхода от мрака
стоеше някакъв човек с лице
неузнаваемо. И той видя
как в ивицата на една пътека
с печален поглед богът – вестносец
пое полека след онази сянка,
която беше тръгнала назад,
ПРЕПЪВАНА от дългия саван,
несигурна, но кротка, търпелива...”
(прев. П. В., Р, с. 96) (Подчерт. – мое. А. К.)...

П. Велчев виждаше в образа на Орфей – последното превъплъщение на *мисълта* на Рилке – този последен Орфей на европейската култура! – подобно на митичен тракийски чародей, поетът се мъчи да омагьоса зверовете на едно варварско общество...

И – както сам обяснява в своя предговор към книгата:

„Биографията на Рилке е **хроника на странствуванията и делата на човек, чиято родина е целият свят.**” (П. В., Р, с. 8) (Подчерт. – мое. А. К.)...

„Може би именно органичната връзка между живот и поезия у Рилке е в състояние да ни обясни обективно защо върху почвата на един неограничен от географски, политически и културни бариери човешки живот израства една **поезия, надхвърляща тесните граници на нацията.** И по-точно защо Рилке далеч не е само една от звездите в ярката плеяда от таланти, принадлежащи към така наречената пражко-германска школа – Франц Верфел, Густав Майринк, Франц Кафка, – но и един от най-големите европейски и световни поети на XX век. Казано с други думи, **не само жизнената, но и творческата съдба на поета носи белега на една универсалност, чиито единствени граници са мащабите на общочовешката духовна активност.**” (П. В., Р, с. 8-9) (Подчерт. – мое. А. К.)...

...Когато в миговете преди опелото на П. Велчев на 23 януари 2026 г. на подстъпа в храма „Успение Богородично” долетяха до мен думите на близката братовчедка на П. В., която сподели с опечалените как той е прекрачил за миг Отвъд, **ПРЕПЪВАЙКИ се**, когато е останал сам за минути, ставайки от своето ложе в провисналите завивки, изплува отново в съзнанието ми Рилке – и неговата, и на П. В. Евридика („**ПРЕПЪВАНА** от дългия саван”) – с една удивителна хомологизираща вселенскост:

„**ЖИВЕЯ аз и с мен тече векът.**
Огромен лист обръща се пред нас –
изписаха го Бог и ти, и аз,
а нечий ръце ще го държат.”

Проблясват нови страници, в които
кой знае случаят какво плете.

Излизат тайни сили на открито
и тъмно се споглеждат те.”
(П. В., Р, с. 57) (Подчерт. – мое. А. К.)...

...Когато в последованието на опелото прозвуча *Светото Евангелие от Йоана*:

„Рече Господ на иудеите, които бяха дошли при Него: *Истина, истина ви казвам: който слуша словото Ми и вярва в Оногова, Който Ме е пратиł, **има живот вечен...***” (Йоан 5: 24-30), в полумрака на тайнството оживя мартенската сцена от 1991 г. – траурното шествие на погребението на Елисавета Багряна – миг, съпътстващ размишленията на Петър Велчев на глас, с които ни удостоверяваше патриаршески...

Сред носещите ковчега на Елисавета Багряна е той – призваният сред нас рицар на красотата, призван да свързва не само езиковите и културните пространства, но и да създава нови; призван да свързва и световите – и този, и Отвъдния, **ПРЕВЕЖДАЙКИ ПРЕЗ ТЯХ ДУШИТЕ: „ЛЮБОВ ОТВЪД СМЪРТТА”**...

И не само жизнената, но и творческата съдба на поета – като при Рилке, предаден от Петър Велчев, – носи белега на една универсалност, чиито единствени граници са мащабите на общочовешката духовна активност.

Тази универсалност продължава да е с нас с увеличаваща се с времето сила, показвайки ни как **творецът е винаги там, където е неговото мировъзприятие, на което той остава рицарствено предан страж, – и в нашия, и в Отвъдния свят – в една нескончаема вселенска вечност, на която – като часовай – е и на стража, и е неотменен неотделим лик...**

... Отдаден докрай на своята рицарствена мисия в служба на красотата, Петър Велчев ни остави не само вселенски образ за човешко и гражданско поведение на творец, но и недовършени „битови” дела: мечтата си да създаде Фондация „Велчо и Петър Велчеви” и да предаде несметните богатства на старинната семейна библиотека на баща и син, лелеяна от две поколения уникални ерудити – рицари на естетическия изпълнения холизъм, в достойни ръце...

Кой ще пронесе тази негова „**ЛЮБОВ ОТВЪД СМЪРТТА**”...

*България за мене е страната,
където малко ям, работя много.
И лошо спя, но хубаво се смея.
И не броя пари, защото нямам.*

*България за мене е страната,
където имам стая. В нея – книги,
портрет на Левски, карта на Европа.
И чаша ром, ако ми стане тъжно.*

*България за мене е страната,
в която пиша и чета, и мисля
това, което няма да ви кажа...
А няма го и в сутрешния вестник.*

*България за мене е страната,
където още дишам и усещам,
че дишат като мен и други хора.
Поне в това не съм така самотен.*

*А може би и там когато ида,
оттатък географските предели,
отново ще е същото... България.
И стихове. И смях. И скръб. И вечност.
(„Местожителство”)...*

V. СИНОПСИС

...Книга на Еклисиаста или Проповедника провъзгласява:

„време да разхвърляш камъни, и време да събираш камъни” (Екл. 3: 5) – мисъл, с която може да се обозначи образно и лаконично наблюдаваната смяна на последователността на парадигмите в универсалната хуманитаристика (Куманова, А. Введение в гуманитарную библиографию: В 2 ч.: Ч. 1. Санкт Петербург, 1995; Ч. II. Санкт Петербург; София, 2005; Нов. е-изд. В 2 ч.: Ч. I-II. Санкт Петербург; София, 2007).

В класическото, линейно знание, господстващо в мисленето до последната четвърт на XX в., пределната диференциация и специализация владеят умовете:

„време да разхвърляш камъни”...

В некласическата интердисциплинарна парадигма на познание непреодолимо и неумолимо от последната четвърт на XX в. и особено в XXI в. **всичко следва да бъде събрано в единен многомерен мирогледен възел на реалността и съзнанието на човека, за което творецът носи вселенска отговорност:**

„време да събираш камъни”...

...И Петър Велчев – **патриархът на компаративистиката** по един неподражаем крусиален начин елегантно и с лекота възплъщава проявите на съединението на многомерността на универсалната хуманитаристика в единството на **рационалното** (научното) и **идеалното** (образното) в нея: **диалектически неразделното художествено – езиково – културно – гражданско естетическо естество на своето творчество и своята личност**, което ни предстои да проумеем като цялост...

Транспозициите на всяка относителна единичност, разглеждана във от цялото на културата – на духа – на вселената – на знанието, днес е архаична.

И именно пионерската за България *компаративистика* на Петър Велчев – връстничка на световната, разпространявана от последната четвърт на XX в., триумфираща днес в *интердисциплинарната ризоматична когнитология на XXI в.*, *обединяваща различията на нещата и областите на отобразение на действителността в библиографски базирани техни историографски и енциклопедични платна*, го прави патриарх на българската духовност, който няма равен сред съвременниците си в разбирането на *обединяващите ментални мироведни структури на знанието като негови когнитивни магистрала*:

„Разбирането на структурата като система от различия се оказва плодотворно само ако структурата се мисли също като възможност на транспозиция, на основата на която става възможно построението на система от трансформации.” (У. Еко).

Като система от прояви на ментални трансформации, генериращи значими *естетически и когнитивни материализации в нашия свят (изкуство – литературознание)*, творчеството на Петър Велчев холистично олицетворява – и образно, и рационално – *кореновата система* на онова проявление на съвременната компаративистика, което някога поместваше квантовата физика в лоното на философията, а днес разбира философския мировед на твореца като демиург на квантов свят.

Удивителното при Петър Велчев е в олицетворения чрез него в **ДЕЙСТВИЕ** – „*I am a verb*” (Т. Sebeok) – като в ненаписани разказ на Леонид Андреев – роман на Херман Хесе – новела на Стефан Цвайг – **един и същ поток на вселенската вечност**, пробляснала край нас като *динамично повторение на взаимно отразяващите се „близо” и „далечно” на трансформатизма на словесното поетично изкуство и литературознанието*, което той пронася неподражаемо **АЛТРУИСТИЧНО** с рицарствена вярогност на светогледа си, без граница за „себе си” и „Другия” (Пейо Яворов, Димчо Дебелянов, Асен Разцветников, Гео Милев, Никола Вапцаров...; Райнер Мария Рилке, Шарл Бодлер, Пол Верлен, Франсиско де Кеvedо, Антонио Мачадо, Сезар Вайехо, Федерико Гарсиа Лорка, Николас Гийен; Александър Пушкин, Михаил Лермонтов, Фьодор Тютчев, Александър Блок...)...

Обозначавайки плурализма на менталния свят, в който борави едновременно чрез **образа**, **рационална и полилингвистична вербализация** на **универсалния многозначен и многомерен смисъл на битието и съзнанието** като с *различни езици на интерпретацията*, Петър Велчев поставя – като с един замах на шпата – България във вселенски диалог, с което обозначава мястото ѝ за развитието на *литературната Bulgaria* – знанието за страната ни извън пределите ѝ, и тук блести българското битие на световните колоси на поезията (Райнер Мария Рилке, Шарл Бодлер, Пол Верлен, Франсиско де Кеvedо, Антонио Мачадо, Сезар Вайехо, Федерико Гарсиа Лорка, Николас Гийен; Александър Пушкин, Михаил Лермонтов, Фьодор Тютчев, Александър Блок...):

- „Човекът разширява Пътя, а не Пътят разширява човека” (Конфуций);
- „Една на друга всички форми си приличат” (Й. В. фон Гьоте);
- „Минималната единица за появата на нова информация са три прояви: Аз, Другият човек и семиотичната среда около нас (нещо като Троица!)” (Ю. Лотман)...

Александър Пушкин

ЛЮБИМА, ВРЕМЕ Е! ПОКОЙ ДУХЪТ ЖАДУВА

*Любима, време е! Покой духът жадува –
изтичат ден след ден и всеки час отплува
частица битие, а ние – без да спрем –
все за живот ламтим, но току-виж умрем.*

*Знай, няма щастие, но мир и волност има.
Лелея, като роб, една мечта любима:
да бягам надалеч – в щастливата страна
на чисти радости, и труд, и тишина.
(прев. П. В. / А. Пушкин. „ПОРА, МОЙ ДРУГ, ПОРА”).*

ИЛЮСТРАЦИИ

1. ПЕТЪР ВЕЛЧЕВ – фотография от края на 80-те г. на XX в.

2. ПЕТЪР ВЕЛЧЕВ – сред почетните гости на VIII Студентска научна конференция на УниБИТ „Информация – комуникация – познание” – „Information – communication – knowledge” (девиз: „Мъдростта е омото на живота” – „*Oculus vitae sapientia*”) (18.05.2012), посветена на антологите на българската изящна словесност – с 94 доклада: NN 615-708, подготвяни за публикация под експертизата на учения – фотография на Университета

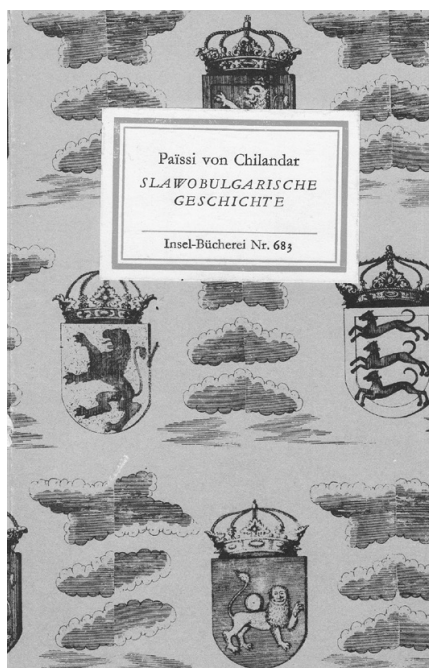
3. ПЕТЪР ВЕЛЧЕВ (на първия ред в средата на публиката в полупрофил) – сред почетните гости на IX Студентска научна конференция на УниБИТ „Информационна култура: наука – изкуство – религия” – „Information culture: science – art – religion” (девиз: „Знанието е сила” – „*Scientia est potentia*”) (17.05.2013), посветена на намиращата се под печат „Златната христоматия на България: Кн. 2, Антология” (София, 2014) – с 259 доклада: NN 709-967, подготвяни за публикация под експертизата на учения – фотография на Университета

6. Любов Йовинска чете на премиерата „Българската *Rossica* – вечната *Eruditica* (28.06.2020) знаменитото стихотворение на А. С. Пушкин „ПОРА, МОЙ ДРУГ, ПОРА” (1834) – фотография на УниБИТ

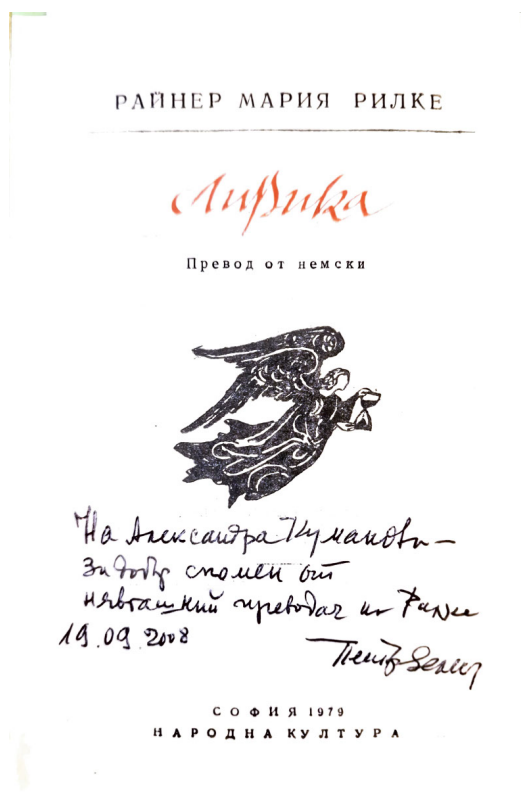

7. Ангел Георгиев чете на премиерата „Българската *Rossica* – вечната *Eruditica* (28.06.2020) превода на ПЕТЪР ВЕЛЧЕВ на непревдимия шедевър на А. С. Пушкин „ЛЮБИМА, ВРЕМЕ Е! ПОКОЙ ДУХЪТ ЖАДУВА” – фотография на УниБИТ

8. Корица на книгата:

Paisi von Chilandar. *Slawobulgarische Geschichte* / Aus dem Bulg. übers. N. Randow. Leipzig, 1984 (превод на немски език на *Паисиевата история*), подарена от проф. Н. Рандов на проф. В. Велчев, която през 2010 г. ПЕТЪР ВЕЛЧЕВ ни подари за работата ни над тр.:
Свети отец Паисий Хилендарски. История славяноболгарская...: Информ. код на бълг. кн. и лит.”
 (2011; Ново 2. прераб. и доп. изд. 2022) – фотография на УниБИТ

9. Автограф на ПЕТЪР ВЕЛЧЕВ – дарствен надпис на преводача върху титулната страница на книгата „Райнер Мария Рилке“ (София, 1979): „На Александра Куманова – за добър спомен от някогашния преводач на Рилке 19.09.2008 Петър Велчев” – фотография на УниБИТ

ПАТРИАРХЪТ НА КОМПАРАТИВИСТИКАТА,

ЕРУДИТЪТ – РИЦАР НА ЕСТЕТИКАТА:

„ЛЮБОВ ОТВЪД СМЪРТТА”

(Петър Велчев:

Историографска студия)

Александра Куманова

Резюме: В пет системни вектора: I. ОСМОЗА НА РАЦИОНАЛНОТО И ИДЕАЛНОТО: INTENTIO; II. В РЕФЛЕКСИЯТА НА СВОИТЕ СОНЕТИ И ПРЕВОДИ; III. ЧЕРТИ НА БИОГРАФИЯТА НА РОДА НА ПЕТЪР ВЕЛЧЕВ (КЪМ КОРЕНИТЕ НА СЪВРЕМЕННОТО УНИВЕРСАЛНО ХУМАНИТАРНО ЗНАНИЕ); IV. ФЕНОМЕНЪТ НА ЛИЧНОСТТА НА ПЕТЪР ВЕЛЧЕВ (*Sum cogitatio*); V. СИНОПСИС е достигнато до приближаване към феноменологичното разкриване на личността и делото на известния ерудит – поет, литературен критик, литературовед, публицист и преводач-полиглот на немска, френска, испанска, руска, латиноамериканска поезия, библиограф, издател Петър Велчев (22.04.1944, с. Искрец, Софийско, Царство България – 19.01.2026, София, Република България).

П. Велчев надхвърля и най-максималистичните представи за многоликост на сферите на изява на художника, учения и гражданина, калейдоскопично обхващайки ги като форми на отображение на света.

Трудовете му кореспондират повече на световната културна вечност, отколкото на локалния пасторал: - монографичните изследвания в универсалната хуманитаристика, посветените на философските аспекти на естетиката: „Диалектиката пред нови проблеми” (1972), „Диалектика и научно познание” (1978), „Гео Милев. Нови изследвания и материали” (съвм. с Ефрем Карамфилов и Леда Милева) (1989);

- художествения антологизъм в лоното на световното литературно море, снабден от самия П. В. и с когнитивни академични коментари, и с изкуството на майсторски преводи на български език на непреводимите поетични шедеври на човечеството: „Сто шедеври на сонета” (1978), „Дон Кихот в българската поезия” (1988), „Перуански поети” (1997), „Руски поети” (2009);

- поетичните авторски стихосбирки, в които П. В. като че ли живее не само в социалното време (на което става един от най-точните публицистични и поетични диагнозици в полемистична форма), но неизменно пребивава основно във вселенските простори на литературната вечност, в които решава дилемата: стихотворение, което има 14 стиха, е сонет – всеки сонет следва да е стихотворение: „Ангелът на здрача. Сонети” (1982), „Оскъдно слънце” (1989), „Местожителство” (1991), „Самотен плувец. Петстишия” (1992), „Заклучено време” (1993), „Лирика (1964-1994)” (1995), „Острие и други стихотворения” (1998), „Битие от пясък. Избрани сонети” (2002), „Събота следобед” (2002), „Виното не е виновно. Сатири, епиграми, пародии” (2003), „Слънца в студени зими. Избрани стихове” (2004), „99 стихотворения” (2006), „Рискът да си жив. Избрани стихове” (2011), „И смехът е утеха. Сатирични стихове” (2014), „Страст и старост на поезията. Избрани сонети” (2016), „Глухарчето срещу вятра” (2020), „Сонети. Избрани творби” (2024)...

Една изявна, но плътна когнитивна – естетическа: литературна, литературоведска, лингвистична и библиографска – нишка е втъкана в културата на рисунъка на всеки штрих от това грандиозно авторско творчество – аналитично, синтетично образно мировъзприятие, което е екстраполирано във световното, вселенското, разбирано херменевтично като културно, ментално, семиотично.

С пионерската за България компаративистика на Петър Велчев – връстничка на световната, разпространявана от последната четвърт на XX в., триумфираща днес в интердисциплинарната ризоматична когнитология на XXI в., обединяваща различията на нещата и областите на отображение на действителността в библиографски базирани техни историографски и енциклопедични платна, е обозначен един и същ поток на вселенската вечност, пробляснала край нас като динамично повторение на взаимно отразяващите се „близо” и „далечно” на трансформатизма на словесното поетично изкуство и литературознанието, което той пронася неподражаемо алтруистично с рицарствена вяръност на светогледа си, без граница за „себе си” и „Другия” (Пейо Яворов, Димчо Дебелянов, Асен Разцветников, Гео Милев, Никола Вапцаров...; Райнер Мария Рилке, Шарл Бодлер, Пол Верлен, Франсиско де Кеvedо, Антонио Мачадо, Сезар Вайехо, Федерико Гарсиа Лорка, Николас Гийен; Александър Пушкин, Михаил Лермонтов, Фьодор Тютчев, Александър Блок...)...

Ключови думи: Петър Велчев (22.04.1944, с. Искрец, Софийско – 19.01.2026, София): ерудит – поет, литературен критик, литературовед, публицист и преводач-полиглот на немска, френска, испанска, руска, латиноамериканска поезия, библиограф, издател

**PATRIARCH OF THE COMPARATIVE STUDIES,
POLYMATH – A KNIGHT OF THE AESTHETICS:
A LOVE BEYOND DEATH**

**(Petar Velchev:
Historiographic study)**

Alexandra Kumanova

Abstract: *In five system vectors: I. OSMOSIS OF THE RATIONAL AND THE IDEAL: INTENTIO; II. IN THE REFLECTION OF HIS SONNETS AND TRANSLATIONS; III. FEATURES OF THE BIOGRAPHY OF PETAR VELCHEV'S FAMILY (TO THE ROOTS OF THE MODERN UNIVERSAL HUMANITARIAN KNOWLEDGE); IV. THE PHENOMENON OF THE PERSONALITY OF PETAR VELCHEV (Sum cogitatio); V. SYNOPSIS was achieved the approximation to the phenomenological revealing of the personality and deed of the prominent polymath – poet, literary critic, man of letters, publicist and translator-polyglot of German, French, Spanish, Russian, Latin America poetry, bibliographer, editor Petar Velchev (22.04.1944, Iskrets, Sofia region, Kingdom of Bulgaria – 19.01.2026, Sofia, Republic of Bulgaria).*

P. Velchev goes beyond the most maximalist ideas of the many faces of the fields of contributions of an artist, scholar and citizen, kaleidoscopic encompassing them as forms of reflection of the world.

His works correspond more to the universal cultural eternity, then to the local pastoral:

- monographic studies in the universal humanitaristics, consecrated to the philosophical aspects of the aesthetics: Dialectic before new problems (1972), Dialectic and scientific knowledge (1978), Geo Milev. New studies and materials (together with Efrem Karamfilov and Leda Mileva) (1989);

- artistic anthologism in the field of the world literary ocean, provided by P. V. himself with cognitive academic comments and with art of master translations into Bulgarian of the untranslatable poetic masterpieces of the Mankind: 100 masterpieces of the sonnet (1978), Don Quixote in the Bulgarian poetry (1988), Peruvian poets (1997), Russian poets (2009);

- author books of poetry in which P.V. is like living not only in a social time (of which he becomes one of the most precise publicistic and poetic analyst in a polemic form), but also he dwells mainly in the universal spaces of the literary perpetuity in which works out the dilemma: a poetry with 14 verses is a sonnet – every sonnet ought to be a poetry: Gloaming angels. Sonnets (1982), Poor sun (1989), Place of residence (1991), Lonely swimmer. Pentastich (1992), Locked time (1993), Lyrics 1964-1994 (1995), Edge and other verses (1998), Being of sand. Selected sonnets (2002), Saturday afternoon (2002), Wine is not guilty. Satire, epigrams, parodies (2003), Suns in a cold winter. Selected poems (2004), 99 poems (2006), Risk to be alive. Selected poems (2011), Laughter is a consolation. Satiric poems (2014), Passion and old-age of the poetry. Selected sonnets (2016), Dandelions against the wind (2020), Sonnets. Selected works (2024)...

One of a kind refined, but dense cognitive – aesthetical: literary, linguistic and bibliographic – thread has been weaved in the culture of the line of every touch of this immense author work – analytic, synthetic figurative Weltanschauung which is extrapolated in the world, universal, realized hermeneutical as cultural, mental, semiotic one.

With the pioneered for Bulgaria comparative studies of Petar Velchev – a peer of the universal, spread in the last quarter of the XX c., being victorious today in the interdisciplinary rhizomatic cognitology of XXI c., unified the discrepancies in things and fields of representation of reality in the bibliographically based their historiographic and encyclopedic pictures, is designated one and the same stream of universal perpetuity, gleaming around us as a dynamical reverberation of the mutually reflecting „near” and „far” in the transformism of the verbal poetic art and literary studies which he carries away in a unique altruistic way with knightly loyalty to his Weltansicht, without borders for „himself” and the „Other” (Peyo Yavorov, Dimcho Debelyanov, Asen Raztsvetnikov, Geo Milev, Nikola Vaptsarov...; Rainer Maria Rilke, Paul Verlaine, Francisco de Quevedo, Antonio Machado, Cesar Vallejo, Federico Garcia Lorca, Nicolas Guillen, Alexander Pushkin, Mikhail Lermontov, Fedor Tyutchev, Alexander Blok...)...

Keywords: *Petar Velchev (22.04.1944, Iskrets, Sofia region – 19.01.2026, Sofia): poet, literary critic, man of letters, publicist and translator-polyglot of German, French, Spanish, Russian, Latin America poetry, bibliographer, editor*